СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXX. — Число 232. — Джерзи Ситі, Н. Дж., пятниця, 6. жовтня, 1922. — VOL. XXX. — No. 232. — Jersey City, N. J., Friday, October 6, 1922. — THREE CENTS

БОРОТЬБА ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ ОКУПАНТІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

ГАЛИЦЬКІ УКРАЇНЦІ ЗАЧАЛИ ОСТРУ КРОВАВУ БОРОТЬБУ ПРОТИ ПОЛЬСЬКИХ ОКУПАНТІВ

УКРАЇНСЬКІ СЕЛЯНИ ПАЛЯТЬ ПОЛЬСЬКІ ДВОРИ І СТОГИ

(Спеціяльна телеграма до филаделфійського дневника „Паблик Леджер" і нюйорського „Івнінг Повст").

ЛЬВІВ, 4. жовтня. — Остра боротьба, яка велась між Українцями і польськими властями у Східній Галичині, яко протест проти польської окупації й адміністрації краю з поручення мирової конференції, по містах краю від самого зачатку окупації, у виді убийств, підпалів замахів бомбами, тепер перенеслась у сільські околиці.

Українські селяни зачали терористичну боротьбу проти польських дідичів (поміщиків), підпалюючи їх палати і всякі забудовання. Вони знищили добра графів Бруніцьких і Потоцьких, графині Чосновської і князів Любомірських, богато польських шкіл, і частину сьогорічного збору. Страти виносять білиони польських марок.

Українці виконують також пімсту на своїх земляках, котрі держать з Поляками.

Вони убили двох лідерів, котрі вели польську політику.

Польські власти проголосили у Східній Галичині виїмковий стан.

ДОМАГАННЯ МАЙНЕРІВ МЯГКОГО ВУГЛЯ НА ВУГЛЕВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

КЛІВЛЕНД, Огайо, 4. жовтня. — Джан Луис, голова майнерської юнії, заявив нині, що представники юнії вже сформулували свої домагання, які вони мають предложити завтра представникам властителів копалень мягкого вугля.

Межи домаганнями є:

(1) **Шести-годинний робочий день;**
(2) **пяти-дневий тиждень праці;**
(3) **півтора-разова заплата за переріб („овертайм");**
(4) **заключенне умови на два роки;**
(5) **теперішня робітнича заплата.**

Такі домагання мають бути основою переговорів межи сторонами щодо контракту, котрий має почати обовязувати від 31. марта 1923. року. Юнії не криються з тим, що на случай, як представники властителів відкинуть умови, юнії заряджуть новий страйк.

СПРАВА РОБІТНИЧОЇ ЗАПЛАТИ В МАЙНАХ МЯГКОГО ВУГЛЯ

Найголовнійшою справою з усіх піднесених питань є справа робітничої заплати. Над нею має застановитися спеціяльний комітет заплати, котрий має складатися з двох представників властителів та двох представників юній, а котрий має відбути першу нараду в Шікаго дня 14. падолиста. Його рішенне буде опісля предложене спільній конференції представників майнерів та властителів, що збереться дня 3. січня слідуючого року. Остаточно справа робітничої заплати в майнах мягкого вугля буде вирішена на засіданню 8. січня.

ХОЧУТЬ ЗАВОДИТИ ПОЛІЦІЙНУ СИСТЕМУ В АМЕРИЦІ

НЮ ЙОРК, 4. жовтня. — Виконавчий комітет Торговельної Палати стейту Ню Йорк в своїм річнім рапорті підносить думку заведення примусового збирання властями відтисків пушок палців руки всіх мешканців Злучених Держав.

Радять загальну реґістрацію населення як лік на ріжного рода „суспільні небезпеки", як: підроблюванне чеків, радикалізм і т. п. Кождий мешканець краю, чи горожанин чи чужинець, мавби носити при собі леґітимаційну карту, на котрій кромі його імени малиби бути відтиски його руки.

ҐОМПЕРС ГРОЗИТЬ РЕАКЦІОНЕРАМ

ВАШІНҐТОН, 4. жовтня. — Самуель Ґомперс, голова Американської Федерації Праці, видав публичну заяву в справі наближаючихся осінних виборів, в котрій завзиває робітників віддати свої голоси проти тих, що виступали проти робітничих інтересів.

Ґомперс не заявився за ані проти ніякої партії. Він радить дивитися більше на засади, як на партію. Поясняючи недавні політичні події в Злучених Державах, він заявив, що робітництво дало послідними часами добру научку всім ворогам робітників та що новий конґрес певно не поважиться виступати з плянами нових законів проти робітників.

Ґомперс заявив, що робітництво стоїть проти кандидатури Ню в Індіяні, проти Меккамбера в Норт Дакоті та Нибері в Мишиґен. Зате робітники стоять за Робертом М. Ла Фолетом, за Гайремом Джансоном, за Смитом в Ню Йорку та Піншом в Пенсилвенії. Вони попирають теж Фрейзіра з Норт Дакоти та Брукгарта з Айови. За сими стоять робітники на основі досліду історії діяльности сих людий в законодатних тілах.

ПЕРШЕ ЗАСІДАННЄ АМЕРИКАНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ КОМІСІЇ

ВАШІНҐТОН, 4. жовтня. — Стейтовий департамент заявив урядово, що перше засіданнє мішаної американсько-німецької комісії для вирішення претенсій Німеччини до Злучених Держав та претенсій Злучених Держав до Німеччини відбудеться дня 9. жовтня в Вашінґтоні, в домі департаментів стейту, війни та фльоти.

Конференція ся є вислідом американсько-німецької умови з дня 10. серпня 1922., на основі котрої обі держави мають розсудити военні претенсії одної до другої.

ФОРД ПРОДАЄ КОКС СВОЇМ РОБІТНИКАМ

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 4. жовтня. — Фабрика моторів Форда почала продавати своїм робітникам кокс по 8 долярів за тону.

Заява уряду фабрики сейчас викликала велику брачку на кокс, бо в місті кокс продається в подробичній торговлі по 15 долярів за тону.

ПОЛАГОДА ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ШІКАҐО, 4. жовтня. — Зелізниця „Шікаґо Ґрейт Вестерн" заключила нині угоду зі своїми страйкуючими варстатовими робітниками. Зелізниця пристала на „балтиморський плян" і на основі згоди робітники вернуть до роботи завтра, але не дістануть назад повних прав старшинства.

З полагодженнєм страйку на сій зелізниці число зелізничих підприємств, що покінчили вже зі страйком своїх варстатович робітників виносить 83.

ГЕНЕРАЛИ ПРОТИ ЗМЕНЧУВАННЯ АРМІЇ

ВАШІНҐТОН, 4. жовтня. — Перед відбуваючоюся тут тепер конвенцією резервових офіцирів американської армії виступав цілий ряд бесідників з протестами протидальшого зменчування американської армії.

Проти прихильників дальшого зменчення армії особливо остро промовляв ґенерал Джеймс Гарборд, заступник начальника ґенерального штабу американської армії. Попередного дня так само остро заявився проти подібних плянів ґенерал Першінґ.

„МЕРЛЕЦЬ" НЕ ХОЧЕ ДАИ ПОХОВАТИСЬ

До шпиталя в Орендж, Ню Джерзі, відставлено в суботу одного Фреда Ардея зі Савт Орендж, котрий впав з третого поверха свого дому. Стан нещасного був справді безнадійний, тим більше, що він має вже понад 60 літ. Через довший час після прибуття до шпиталю, Фред лежав без памяти. Се видно спонукало шпитальну послугачку зателефонувати до поліції донесенне що він помер. Поліційний урядник зараз повідомив родину недужого, а сі дали знати погребникови, щоби він зголосився до шпиталю по тіло. Якеж було здивованне погребника, коли він зголосився до шпиталю по тіло з послугачами, і застав „небіщика" при памяти і на дорозі до виздоровлення.

УРОЖАЙ НА УКРАЇНІ.

По даним совітської статистики на пятибальній оцінці на 1. липня 1922 року урожай на Україні був такий: озиме жито — 3, 2, озима пшениця — 2, 4, ярова пшениця — 3, 4, гречка — 3, 0, просо — 2, 9, ячмінь — 3, 5, овес — 3, 2, курудза 2, 6. Найгірше становище мало місце для засівів озимої пшениці на степовій Україні, які оцінювались — 2, 1.

В ЖОВТНИ НЕ БУДУТЬ ВИДАВАТИ ГОРОЖАНСЬКИХ ПАПЕРІВ

(З Натуралізаційного Бюра Злучених Держав).

Натуралізаційний закон постановляє, що в день виборів на протязі трийцяти днів перед виборами не дозволено видавати нікому горожанських паперів. Як відомо, на день 7. листопада припадають вибори майже в усіх стейтах і тому натуралізаційні суди не будуть видавати горожанських паперів цілий місяць від 7-го жовтня аж до дня виборів. Апліканти, які тепер хотілиб зложити заяву заміру стати американськими горожанами (взяти перші папери), повинні поспішитись, аби зробити се перед 7-им жовтня або зачекати аж до по виборах. Заява заміру або зачекати аж до по виборах. Заява заміру або перші папери є, як відомо, перший ступень в натуралізації. Перші папери може взяти чужинець кождого часу після приїзду в Америку за виїмком тих трийцяти днів. Поданне о горожанство (по пяти літах побуту в Америці і два роки по перших паперах) можна внести й на протязі того місяця і навіть вигіднійше се тепер зробити, так як судові урядовці не будуть зайняті видаваннєм перших паперів. Одначе остаточне вирішенне горожанства (щоби дістати повні горожанські права) теж не може відбутися на протязі того місяця від 7-го жовтня до 7-го падолиста.

МИКОЛА САДОВСЬКИЙ У ЛЬВОВІ

До Львова приїхав із Ужгороду відомий артист і директор театрів Микола Садовський, який зараж же першого вечера поділився враженнями із своїми львівськими знайомими. Садовський оповідає, що, український театр в Ужгороді працює серед не дуже приятних умов і що без субсидії уряду він не міг би довго істнувати. В трупі Садовського працює 25 осіб. Микола Садовськи перебуде у Львові кілька днів, а опісля вертає до Ужгороду, для дальшої праці.

ВІДГОМОНИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Дня 14. вересня на лаві обжалованих у львівському суді засів Петро Очеркевич із Сухої Волі б. підстаршина галицької армії. Акт обжалований закидує йому такі „злочини", як ревізії в домі Опалінських і арештовання Поляків 1918 р. Обжалований борониться тим, що ревізії і арештування переводив по наказу української влади. Мимо такого сильного арґументу, мимо прихильних зізнань свідків в користь обжалованого розправу проволікається в безконеність. Прокураторію заступав Ляндав, обжаловував суддя Гетінґер, боронив д-р Ганкевич. Такі роз прави відбувалися минулого року майже що дня, а як бачимо і цего року вони ще незакінчені, хоч одинокою виною тисячів обжалованих було і є сповненя наказу тодішної української влади.

САМОВБИВСТВО ІНВАЛІДА У ЛЬВОВІ.

Дня 13. вересня поповнив самовбивство підчас їзди фякром інвалід Марковський при вул. Янівській. Янівській. Тяжко пораненого в голову самовбийника відвезено в голову самовбийника відвезено до лічниці. Причиною самовбивства недостача засобів до життя і праці.

З ЖИТТЯ ДУХОВЕНСТВА НА УГОРСЬКІЙ РУСИ.

Чеський орґан „Час" поміщує довшу статтю про положення греко-кат. духовенства Закарпатській Україні. Положення духовенства стало доволі тяжке з тої пори, як чеський уряд скасував т. з. „коблини" то є роботизни парохіян в користь парохів. Скасовання коблин позбавило духовенство головного жерела доходів. Автор обстоює думку, що уряд повинен замісць „коблин" призначити священикам сталу місячну платню. Селяне добровільно на роботи не йдуть, а Мадяри використовують критичне положення духовенства для мадярофільської аґітації.

ТУРЕЦЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ ПРИЙМАЮТЬ АЛІЯНТСЬКІ МИРОВІ ПРЕДЛОЖЕННЯ

ЦАРГОРОД (Константинополь), 4. жовтня. — Нині відмулось другі засіданне перемирної ради між представниками аліянтів і турецьких націоналістів в Мудані, в Малій Азії.

Турецький представник Ісмет паша заявив, що його правительство приймає в засаді аліянтські предложення, та що воно не хоче війни з Великою Британією,

ВЕЛИКА АНГЛІЙСЬКА ВІЙСКОВА СИЛА В ХАНАКУ

ХАНАК, Мала Азія, 4. жовтня. — Британці мають тепер вже в Ханаку дві дивізії свого війска з тяжкою артилерією під ослоною военних кораблів. Команду обняв ґенерал Марден.

Війска прибули сюди з Анґлії, Ґібральтару і острова Мальти.

ВЕНІЗЕЛОС ГЛЯДАЄ ПОМОЧІ АМЕРИКИ

ЛОНДОН, 4. жовтня. — Венізелос звернувся до американського амбасадора Гарвія, аби американське правительство вмішалось до спору на Близкому Сході і зажадало від аліянтів, щоб заняли Тракію.

СПРАВА СПЛАТИ АНҐЛІЙСЬКОГО ДОВҐУ АМЕРИЦІ

ЛОНДОН, 4. жовтня. — Дня 18. с. м. виїде відси до Злучених Держав комісія для полагоди справи военного довгу Великої Британії Америці.

НІМЕЦЬКА МАРКА ЩЕ ПАДЕ

БЕРЛІН, 4. жовтня. — Нині на тутешній біржі платили по 2,130 німецьких паперових марок за одного американського доляра.

НОВЕ ЧЕСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО

ПРАГА, столиця Чехословаччини, 4. жовтня. — В Чехословаччині утворено новий міністерський кабінет, який складається передівсім з голос чотирох провідних чеських партій.

Головою правительства є Антін Свегла, а др. Едвард Бенеш остається міністром закордонних справ.

УКРАЇНСЬКЕ УЧИТЕЛЬСТВО НА БУКОВИНІ

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 24. вересня. (Українтаг). — Орган українського учительства на Буковині „Каменярі" (ч. 25) пише:

„Кождий день приносить нам щось нового. Українське учительство на Буковині паде щораз то більше жертвою страшної нетерпимости румунських верховодів, які поклали собі за ціль як вже не цілковито його знищити то хоч стероризувати до тої міри, щоб, воно загулюкане, застрашене, без протесту, по рабськи підчинялось їх волі і тимсамим неначе добровільно ішло на зустріч своїй певній загибелі".

Наводячи далі приклади з методів сього знищення, „Каменярі" зазначують:

„Нашої кривди не списав би і на воловій шкірі.

„Не звертаємось навіть до совісти й людяности шкільної власти, бо знаємо, що наші слова безслідно прогомонять так як голос вопіючого в пустині. Ми скажемо тільки: Можете знищити нас матеріяльно і тілесно, та духа нашого ніколи не знищите. Він все буде вірний своїй ідеї; він все буде у тісній, нерозривній сполуці із соборним духом цілого українського народу".

НЕДОЛЯ ПІД БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ЦАРСТВОМ

МОСКВА, столиця Московщини, 15. вересня. (Українтаг). — Тутешня большевицька газета „Правда" пише:

„Пристали до Самарської пристані. Берег брудний, повний багна. На ньому розмістився біженецький табор, який поголовно займається жебрацтвом.

В Самарі не здорові відносини. Навіть на головних улицях лежать купи гниючого багна, з котрого сочиться вонючий гній, струмочками збігаючи під ноги прохожих.

Сьому ніхто не дивується, ніхто, крім приїзних, не обурюється.

Про пригоди замовчимо...

На улицях богато голодуючих жебраків. Вигляд у них жахливий, але їх благаючі погляди, хрипіння, замісць слів, про кусник хліба — мало вражає Самарців.

Вони привикли до голоду — не зворушуються.

Дуже розвинена проституція, але при сьому говорять, що Казань всі волжанські міста опередила.

Огидно ведуть себе команди пароплавів з безробітними жінками, які бажають поїхати пошукувати праці.

Коли немає гроший для купвлі квітка, так плати „натурою", — такий волжанський „закон". Згодиться, так проїзд безплатний з харчами і з ґарантією, що контроля не замітить.

Залишаєш Самару з гірким почуттєм.

Бруд, розгул спекулянтської стихії, безличність торгашів, які вітверто торгують засідомо краденими продуктами, здавлені хриплі зойки голодних, ледви чутний лепет голодних діточок про шкірнику хліба.

Сумно скрізь, над Волгою.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter, at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1108 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПЕВНІ ПОЗНАКИ.

В Ню Йорку відбувається тепер велика та чисельно обіслана конвенція Товариства Американських Банкирів. Десять тисяч делеґатів з цілого простору Злучених Держав вже самим числом свідчить про велике значінне зібраних. Коли возьметься під увагу величину капіталу ,котрий вони представляють, то їх значінне в краю, так капіталістичнім як Злучені Держави, покажеться ще виразнійше. Не диво, що американські ґазети посвячують велику масу місця сій конвенції.

І справді на ній піднесено думки, які певно заважуть далеко не лишень в банковім ділі поодиноких банкових підприємств, але й в межинародній політиці Злучених Держав та решти світа. Бо першою справою, яку взяли під розвагу зібрані на конвенцію банкирі, була справа межидержавних довгів. На основі промов не лишень цілого ряду бесідників, але передусім провідників банкирів, якими можна вважати представників найбільших банкових домів з Вол стріт в Ню Йорку, можна вносити, що банкові круги приходять поволи до переконання, що Злучені Держави не можуть оставати на далі на боці від межидержавної політики Европи, Азії та Африки, як се хотіла консеквентно перевести адміністрація Гардинґа. Бесідник за бесідником виступав з арґументами за тим, щоби Злучені Держави вмішалися в межидержавні справи, що найменче з економічного боку, та помогли довести до якогось порядку справу, яку вони самі помагали заколочувати тим, що вмішалися в европейську колотнечу і покинули її перед остаточним вирішенням.

Банкирські слова будуть мати певно великий вплив на вироблення публичної опінії в Злучених Державах, як що вони вже до певної міри не представляють собою вислову вже існуючого, але ще виразно не скристалізованого, ще немовби бущуючого під землею потоку народного переконання. Чи сяк воно, чи так воно, чи вже існує в Злучених Державах переконанне, прихильне зірванню с дотеперішньою політикою держання себе з далека від европейських клопотів, чи може аж банкирі вироблять таке переконанне своїм великим незаперечним впливом, на всякий случай банкирські слова можна взяти за неомильний показчик наближаючоїся зміни в політиці Злучених Держав. Америка мусить покинути свою політику, яку вона так твердо голосила устами представників гардинґової адміністрації, хоч не все її держалася. Як сей уряд не зверне з дороги, яка вже перестає бути популярною, то американський народ дуже легко може рішитися на зміну уряду, котрий не рішився на зміну політики.

Здається, що републиканська партія, котра тепер при кермі Злучених Держав, бачить знаки на небі та читає їх з відвагою практичних політиків. І на се вже є певні докази. Американський амбасадор до Франції, приміром, котрий теж був гостем на Конвенції Американського Товариства Банкирів, при своїм відїзді до Парижа, заявив, що Злучені Держави готовлять уже якийсь плян економічної відбудови Европи та що вже перед упливом року виступлять з ним перед форум світа. Який се буде плян, сього амбасадор не сказав. Однак можна бути певним, що якийби він не був, він не може обмежитися до стисло економічних справ, бо вони звязані нерозривно з чисто політичними справами в одну тісну цілість. Хоч плян буде говорити про саму господарку, то все таки він хочби мимоходом мусить порушувати далеко-сяглі справи політичної натури.

З огляду на наближаючуся зміну в політиці американського уряду наші браття в старому краю будуть певно сподіватися від нас, синів українського народа на іміґрації, що ми подбаємо вже тут на місци, щоби американський уряд в своїх чисто чи не чисто економічних плянах не плянував нічого на шкоду українського народа. Сього від нас жде наш старий край. Се ми винні і йому, рідному краєви уродження. Се ми винні також нашій прибраній вітчині, бо без належитого полагоджения визвольних стремлінь українського народу не можливе здійсненне ніяких плянів економічної відбудови Европи. Перед нами отже стоїть новий обовязок. Його ми можемо сповнити лишень ціпкою орґанізацією українських іміґрантів в Злучених Державах та невсипущою зорґанізованою працею.

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРЧА КООПЕРАЦІЯ НА УКРАЇНІ.

В нарисах кооперативного побуту (Харківський „Комуніст" ч. 184) В. Качинський пише:

„Оборотних засобів сільсько-господарча кооперація не має, а наладнати кооперативний збут (не заготовки, а збут, що далеко не одне й теж) вона зараз не може. З хлібом справа стоїть кепсько. Не краще становище зі збутом масла, яєць, овочів та фруктів. Діло це ніяк не може налагодитись ні в Райсоюзах, ні у Всеукраїнському центрі.

Не вистарчає оборотних засобів.

Таким чином, господарська та торгова діяльність сільсько-господарчої кооперації по збуту налагоджується слабо.

Не краще обстоїть справа і з постачанням селянського господарства інвентарем, машинами, вугіллям і т. д.

Але село не може взяти знаряддя за готівку. А держателі інвентаря — трести, заводи, Зовнішторг і т. д. — не можуть випустити товару в борг. Утворюється складне становище, з якого виходу поки що не намічається.

На торговельних нарадах сільсько-господарчої кооперації, які відбулися в Київі та Харкові, кооператори, що зїхалися з усіх закутків України, в один голос заявляли:

— Задихаємося від безробіття..."

ПОЛЬСЬКИЙ ПРОЄКТ ВОЄВОДСЬКОЇ САМОУПРАВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЧИНИ.

(Від власного кореспондента).

II. ОЦІНКА ПРОЄКТУ.

В попередній статті я подав історію і зміст проєкту воєводської самоуправи для української Галичини, який польське правительство предложило головним державам антанти, просячи їх о дозвіл на прилученнє української Галичини до Польщі.

В сій статті хочу подати оцінку проєкту.

Приступаючи до такої оцінки треба порішити питаннє, з **якого становища** оцінювати проєкт.

Для Українця рішенне сього питання ясне: Проєкт, який відноситься до українського краю, можна оцінювати **тільки зі становища інтересів українського народу.**

Оцінюючи проєкт воєводської самоуправи для української Галичини з **сього становища,** треба сказати ось-що:

Український нарід Галичини твердо і непохитно стояв, стоїть і стояти ме на тім, що його край на основі рішення Української Національної Ради з 19. жовтня 1918 **творить самостійну і незалежну державу.**

Тому український нарід може згодитися тільки на таке вирішеннє галицької справи, яким була би **усунена польська окупація з української Галичини і привернена державна незалежність краю.**

Кожде инакше рішеннє український нарід Галичини буде вважати безправством і насильством і буде вважати себе в праві боротися порти того безправства й насильства всіми способами, які вважатиме за відповідні, аж доки не виборе свому краєви державної незалежности.

Тому ані українське правительство Галичини ані ніхто з Українців не може навіть входити в дискусію з приводу польського проєкту воєводської автономії для української Галичини.

Кождий проєкт, який **якимнебудь** способом нарушує державну незалежність Галичини і ставить її **в якунебудь** залежність від Польщі, **є з українського становища не до прийняття і мусить бути без дискусії відкинений.**

• • •

На сім можна би закінчити розмову про польський проєкт воєводської самоуправи для української Галичини.

Коли-ж українська краєва преса розглядає його в подробицях і коли я так само хочу його докладнійше розглянути, то робиться се по перше з **інформаційного обовязку,** а по другеє сеї причини:

Польське правительство говорить, що проєкт воєводської самоуправи для української Галичини має заспокоїти національні потреби українського населення, яке творить переважаючу більшість сього краю.

Отже докладний розгляд проєкту потрібний хочби на те, щоби **виказати польське фарисейство.**

Згаданий проєкт не заспокоює і не може заспокоїти національних потреб української більшости краю, а навпаки має за ціль обернути її в поневолену меншість, розбити, ослабити і таким чином служить інтересам вічного польського панування над українським краєм

Українська Галичина творить окрему державну територію, на якій **українське населеннє творить переважаючу більшість.**

Через прилученнє української Галичини до Польщі тратить вона свою територіяльну окремішність, стає частю польської держави.

В польській державі число Поляків є більше ніж число Українців, отже Поляки творять більшість, Українці меншість.

Таким чином через прилученнє української Галичини до Польщі українська більшість сього краю стає меншістю в польській державі.

Так українська більшість Галичини тратить свою волю і стає підчинена **волі** польської більшости в польській державі.

В польських політичних кругах велася дискусія, як полагодити справу української Галичини на випадок прилучення її до Польщі: чи задержати територіяльну окремішність краю й надати йому автономію, чи старатися територіяльну окремішність краю зовсім знищити.

Як бачимо, побідила ся друга думка. Коли-б головні держави антанти позволили Польщі забрати Галичину на основі воєводської автономії, Галичина, як окрема територіяльна одиниця, **перестала би істнувати.**

Були би тільки польські воєводства: львівське, станиславівське і тернопільське, так само, як є воєводство краківське чи варшавське.

При тім треба окремо зазначити, що львівське воєводство є нарочно утворене з земель Галичини і з земель Польщі, щоби знищити границю між Польщею й Галичиною й утворити в львівськім воєводстві польську більшість.

Таким чином Польща не тільки перемінює українську більшість Галичини в меншість, але також розбиває територіяльну єдність українськоїо краю і національну єдність українського населення, ділячи край на воєводства і творячи окремі воєводські соймики, нічим не звязані з собою.

Як се шкідливо відбивалося би на життю українського народу, покаже отсей примір:

До компетенції воєводських соймиків належить народнє і середнє шкільництво. Отже подумайте: на території української Галичини були би три зовсім окремі, від себе незалежні шкільні власти, які могли би — кожда на своїй території вести иншу шкільну політику, закладати инші типи шкіл, видавати инші шкільні підручники і т. п. Скільки тут місця для провінціяльних амбіцій, для розбивання національно-культурної єдности! Особливо, що таку політику розєднювання будуть очевидно підпирати польські державні власти.

За те політика **обєднання дуже утруднена,** бо проєкт не передвиджує законного способу зносин між національними куріями окремих соймиків. Отже кожду таку пробу порозуміння прим. в шкільній справі між українськими національними куріями львівською, станиславівською і тернопільською польські державні власти можуть уневажнити, як таку, що переступає компетенцію соймиків.

Словом: перемінити українську більшість на меншість, розбити, розбиттєм ослабити і панувати над нею.

А самоуправна компетенція кождої части, на які має бути розбите живе тіло українського народу Галичини?

Формально дуже невелика, фактично — ніяка!

В проєкті австрійської конституції, ухваленої установчим парляментом в Кромерижі в 1849 р., міститься постанова про поділ коронних країв на округи і заведеннє окружних соймиків, які були би посередною установою між краєвими соймами і повітовими радами.

Той проєкт окружних соймиків відгребали тепер польські політики, виробляючи проєкт воєводської самоуправи.

Такі воєводські соймики були би установами чисто місцевими, без ніякого загальнійшого державного значіння. Про їх вплив на загальну політику державу нема мови.

Одинокою важнійшою справою, яка належала би до їх компетенції, се закладаннє народніх і середніх шкіл.

Та в дійсности навіть в тих справах, які належать до їх компетенції, вони були би безсильні.

Бо ціла їх компетенція залежить — як се вже було зазначене в попередній статті — від самоволі польського сойму й польського правительства.

Перше всего нема ніякої запоруки, що цілий помисл воєводської самоуправи обчислений тільки на те, щоб виманити від держав антанти дозвіл на прилученнє Галичини до Польщі.

Коли тільки Галичина стане вже частю Польщі, тоді польський сойм може спокійно воєводську самоуправу знести. Адже тоді се буде вже внутрішна справа Польщі! А держави антанти чейже тоді не зачнуть воювати з Польщею за самоуправу львівського, станиславівського і тернопільського воєводства!

Та не треба її формально зносити — ту славетну „воєводську самоуправу" — ні! По що дразнити міжнародній політичний світ? Адже можна тільки **змінити** закон про неї і звести її на ще більше нінащо, ніж вона є в самім теперішнім помислі!

Але й його не треба. Адже соймики мусять числитися з польськими державними законами. Отже кождий польський державний закон можна уложити так, що він буде запереченнєм всякої самоуправи воєводств.

А далі:

Кождому „законови", який ухвалить соймик, польський президент міністрів може відмовити санкції.

Кождому розпорядкови соймика чи комісії може воєвода крикнути „Нє позвалям!"

Причина? Вистане сказати, що соймик чи комісія переступили свою компетенцію!

При тім ще одно дуже важне: **Національні справи полагоджують національні курії соймика самостійно.**

Звучить се дуже ліберально: національна самоуправа — тай годі! Буде чим похвалитися перед Европою!

А в дійсности?

Діяльність польської курії буде польське правительство всіми силами підпирати: польський президент міністрів предложить усе до санкції, що вона ухвалить; воєвода не завісить ані одного її рішення. **Адже її діяльність матиме за ціль скріпляти польський елемент в воєводстві!**

За те діяльність української національної курії буде зустрічати на кождім кроці перешкоди. Польський президент міністрів відмовляти-ме її рішенням санкції. Польський воєвода на кожду її ухвалу гукне: „Нє позвалям!"

Так польське правительство буде спиняти діяльність в користь українського елементу.

А перед світом будуть Поляки говорити: **„Прецінь Українці мають національну самоуправу!"**

Так воєводська самоуправа стане тільки ще одиним зі способів укріплювання польського елементу на українській землі, ще одною польською петлею на шию українського народу.

Про загальнійші постанови, де обіцюється Українцям права їх мови в державних урядах, відповідне число урядовців, університет і т. д., — шкода навіть говорити. Все те буде залежне від ласки польського сойму й польського правительства, а ми знаємо, які вони для нас ласкаві!

• • •

Остається ще розглянути питаннє, що скажуть на той польський проєкт самоуправи для української Галичини головні держави антанти.

Що **скажуть,** — очевидно не знати.

Але знаємо, що **повинні** сказати.

Всі міжнародні акти знають Галичину як окрему державну територію, відграничену від Польщі, цілість для себе.

Міжнародні акти не знають ніяких „воєводств" львівського, станиславівського, тернопільського.

Супроти сеї окремої державної території, відграниченої від Польщі, цілости для себе, головні держави мають міжнароднє зобовязаннє **дати її населенню змогу виконати право самовизначення.** Се зобовязаннє взяло воно на себе рішеннєм Найвисшої Ради з 25. червня 1919 р.

З огляду на се головні держави антанти мають в галицькій справі ясну дорогу: **вони мусять відкинути польську просьбу о дозвіл прилучення Галичини до Польщі,** мусять відкинути всякі польські проєкти воєводських чи инших самоуправ, **вони мусять дати Галичині змогу здійснити право самовизначення.**

Инакше — вони поповнили би **віроломство** супроти населення Галичини й допустилися **нарушення міжнародного права,** показали би, що **вважають власні міжнародні зобовязання** „карткою паперу", як уможна кождої хвилі передерти.

• • •

А український нарід Галичини — що він зробить

Він домагається свого права і вміти-ме постояти за нього,— хоч би прийшлося знов стати до кривавої розправи з ворогом.

Гайдельберґ, 15. вересня 1922.

Д-р Михайло Лозинський.

ЯКИЙ УРОЖАЙ В ГОЛОДУЮЧИХ ҐУБЕРНІЯХ УКРАЇНИ?!

Журнал „Економічне Життє" — орґан московського совітського уряду в ч. 195 подає про сьогорічний урожай в голодуючих ґуберніях України такі відомости зясовані на нараді представників цих ґуберній, що відбулась 20. серпня б. р. в Харкові, з ініціятиви „Центрального Комітету помочі голодуючим".

На підставі докладів представників окремих місцевостей становище пяти голодуючих ґуберній України таке:

Миколаївська ґуб. Надії на урожай сього року не справдились. За два тижні до уборки хліба почалась посуха, од якої хліб висох, і в наслідок сього тільки один Елисаветгородський повіт буде в спроможности сяк-так продержатися без допомоги, а решта повітів з місяця падолиста почне голодувать. На 1. серпня по ґубернії рахувалось 614.367 голодуючих, з загального числа населення 1.263.512 душ. Всього дається поміч для 351.809 душ. Ґуберніяльний комітет підчас жнив особливу увагу звернув на піддержку незаможних і взагалі біднійшого населення, котрому було видано в позику двайцять пять міліонів пудів насіння. Сього року голодуючих буде не меньш 500.000 душ. Сільське господарство в великому занепаді. Необхідна найбільш широка допомога. В цих цілях провадиться спис зруйнованих господарств. Харчування дорослого населення буде замінене заробітнею платнею. Ґуберніяльним комітетом заключені умови з ріжними господарськими установами, котрі зобовязалися платить тим голодаючим, що заняті у них роботою.

Одеська ґуб. В значній частині ґубернії хліба вигоріли. Особливо постраадли от посухи ярові хліба. Уже тепер Тіраспольський і Вознесенський повіти просять допомоги. Голодуючих рахується в ґубернії 519.000 душ, — в дійсности їх значно більше. Всіми орґанізаціями харчувалось біля 350.000 душ.

Запоріжська ґуб. В минулому році в ґубернії було зібрано 6.800.000 пудів замість звичайних 125 міл. пудів. Голодуючих в ґубернії є 800.000 душ. Допомога із центру була незначна. Орґанізаціями харчувалось в квітні 9,8 проц. загального числа голодуючих, в травні 22 пр., в червні 50 проц. і в липни уже 82 проц. Загальне становище сього року навряд чи буде краще, як в минулім. Хоч загальний збір урожаю сього року при оптимістичних надіях обраховується в 13.000.000 міл. пудів і ніби перевищує урожай минулого року, але та ріжниця не зможе компенсувать побільшеної потреби в виявленню допомоги.

Катеринославська ґуб. На 1. липня голодувало біля 900.000 душ. З них задовольнялось харчуваннєм 208.660 душ, тобто 23½ проц. Посівне завдання було виконано тілько на 45—60 проц., при чому озиме жито дало 30—40 пуд. з десятини, а пізнійші засіви можна вважать загинувшими. В цілому, становище ґубернії сього року буде не краще, як в минулому. Тільки окремі волости можуть продержатися до грудня. Необхідна негайна поміч сільському господарству інвентарем, котрого потрібно для засіву озимини біля 500.000 пудів.

Донецька ґуб. Із загального числа населення в 2.476.670 душ, усього голодуючих на 1. серпня було біля 800.000 душ. Урожай сього року дав деяке поліпшення, але мало замітне. Із намічених по пляну для засіву 3.462.000 дес., було засіяно тільки 1.434.000 десятин, з яких тільки 35 проц. зерновим хлібом, а решта, пізнійшими рослинами, котрі загинули од посухи.

Слід замітити, що неглядячи на такий прикрий стан голодуючих ґуберній ,московський уряд всеж таки збирає там і сього року продовольчий податок („продналог"), та окрім того ще безбожно грабує у населення харчові засоби для потреб численної окупаційної армії на Україні.

Відень, 18. вересня.

Подав **Андрій Макаренко.**

ЧЕСЬКА ПРЕСА ПРО ВЕЛИКУ УКРАЇНУ

„Час" з дня 7. вересня приносить інтересну статтю ґенерального секретаря чеської орґанізації для господарської помочі Росії та Україні, Гаврила Чапа, про економічні відносини на Радянській Україні. При тім покликується на статтю, яка в тій же самій справі появилася в берлінській „Дайтше Альґемайне Цайтунґ" з дня 16. серпня ц. р. — Україна далеко швидше підноситься економічно після війни, чим Велика Росія. Так приміром Україна в вересни 1921. р. виказала збір на 26 міліонів пудів збіжа та паші, тоді коли на решту бувшої европейської Росії випадає тільки 8,940,000 пудів. Добування вугля в донській области теж поступило на перед — так в вересни 1921. р. видобуто там 18,440.000 пудів, а вже в жовтни видобуто 24,974.000 пудів. Автор розказує відтак про велике значіння українських кооператив, яких є 18.111 з сім і чверть міліонів членів, злучених в т. зв. „Вукоспілка", а які функціонують дуже справно і побіч держави є головними орґанізаторами економічними на Україні. Що до правительства, то воно потворило великі трести в ціли піднесення великого промислу; з окрема зорґанізовано такі трести для промислу цукрового, залізничого, хемічного, рільничих знарядів та паперу, — сей послідний під назвою „Укрбумст" має свій осідок в Одесі та в Харкові. Вкінці звертає автор увагу на це, що Чехи, а навіть Німці занедбали в час забратися до торговлі та господарської відбудови на Україні. Так приміром Анґлія в році 1921, імпортувала ¾ цілого довозу на Україну тоді, коли на Німеччину з того довозу припало тільки 4 процент. Автор, який ще з трома делеґатами орґанізації обїхав сам цілу Україну, взиває чеських промисловців і торговельників, щоби як найшвидше забралися до фінансової, а й моральної допомоги Україні, де будуть приняті симпатичнійше, як всі другі народи, бо Чехи поїдуть на Україну не на те, щоби її знищити і використати, але щоби справді помогти славянському братови.

„ТЕРОР „РУСІНОФ" В МАЛОПОЛЬСЦЕ ВСХОДНЄЙ".

Під таким надписом приносить статтю „Дзеннік Берліньскі" з дня 14. вересня 1922 р.

Ось вона.

„Крізь землі східної Малопольщі йде широка хвиля терору. Українські боївки палять в повіті Камінка Струмілова свіжо зібране збіже з піль і загороди вітів, котрі не годяться з їх „злочинною ідеольоґією". І так: в селі Тадане (?) спалено при помочі бензини ціле господарство тамошнього віта. На обшарах двірських і на фільварках в Сільци і Неслухові спалено кілька тисяч кіп збіжа і льокомобілі. В Мазярни підпалено лісничівку. Шкоди виносять кількадесять міліонів.

Супроти того і супроти слабости поліції місцеве населення жадає, щоб прийшло війско для охорони життя і майна спокійних горожан. **Теророви треба протиставити повагу війскової сили, а врешті вгасити його насильно.**

„Діло" доносить про инші замахи. І так: дня 28. серпня в ночи о 3. годині напав узброєний відділ на військову варту в Коломиї і почав стріляти на вартівню і на місто. Заки прийшло війско, боївка щезла. Слідство без висліду.

Тої самої ночи в Радехівськім повіті спалено загороду віта Галущака в Несланичах. В сусіднім повіті Лопатинськім в Станиславчику згоріло господарство віта.

У всіх цих злочинах стверджено безусмнівну діяльність українських боєвих орґанізацій.

Подібний терор стосує якась друга партія чи клюб зпід того самого знаку супроти українських студентів, що вчаться в польських університетах. Всі вони зістали виключені з українського товариського життя. Пізніще загрожено їм смертю, видано заочні присуди, а тепер **„мордують їх в підступний, безкровний спосіб".**

Ось доказ. „Діло" доносить, що 22. серпня помер в Тернополі Вшовд Янкевич, студент польського університету у Львові, на котрого був наложений такий товариський бойкот. На похороні не було ніодного українського студента, навіть церковний хор не хотів співати. Знаменним явищем єсть, так пише „Діло", що подібні йому люде оден по другім сходять з цього світа.

Якесь фатум переслідує їх. Sapienti sat.

Найвищий час, — кінчить „Дзеннік берліньскі", щоб власти, починаючи від повітових, почали поважнійше думати про зарадження лихови, котре загрожує державі.

Стільки „Дзеннік Берліньскі"

А тепер за нами слово.

Перше всього нас дивує, що Польща, яка величається своїми порядками і представляє себе перед антантою сторожем Европи на сході, не може викрити злочинців. Супроти цього всяка дискусія зайва, бо не годен сказати, де кінчиться акція загадочних українських боєвих орґанізацій, а де починається польська провокація і бандитизм від котрого в цілій Польщі аж кипить.

По друге, колиб навіть всі отті факти були актом українського терору, то спитаємо — хто тому винен? Невжеж український народ має йти по законам Толстого й не противитися злу. Не вжеж він має спокійно терпіти терор польський і безмовно дивитися на те, як Поляки грабують його землю і знущаються над його найсвятійшими правами?

Не вжеж не сказав польський поет: „зло нехай злем сєн одпера!"

Крегул.

ТЕРОР У СТРИЮ.

Дня 31. серпня 1922 р. о год. 7. вечер забавлялись у о. Івасика в Верчанах, пов. Стрий Шанковський Лев, студ. експор. ак. з Дуліб, Ковальський Володимир абітурієнт ґімн. зі Станиславова і Шепарович Омелян, учен. 7. кл. ґімн. зі Станиславова. На раз влітає агент і чотирох жовнірів та з криком „Ренце до ґури" з крісами до груди́й перевели ревізію особисту і відставили з брутальним обходженнєм до Стрия. Там осаджено кождого в осібній келії. Зазначити належить, що п. комісар заборонив говорити їм по українськи, а тов. Шепаровича били жандарми по лици. При ревізії в Стрию казали розбиратись до нага. Цего самого дня, десь коло 8-ої мав хтось мабуть підкладати міни під міст, однак сполоханий через аґентів віддав кілька стріілв, ранивши тяжко в черево одного з аґентів. Вчинився алярм і зачались арештування на вулицях. Крім кількох незнаних назвиск, о год. 9. вечер арештовано і осаджено в тюрмі переходячого учен. 6 кл. ґімн. Степана Стецева з Добрівлян, пов. Дрогобич, учен. 5 кл. ґімн. Юліяна Галія зі Стрия і Евгена Кігійчака абс. торг. шк. зі Стрия. Зараз переведено у них ревізію в дома. О год. 10 вечер арештовано на вулиці тов. Осипа Микитку, ст. техн. і тов. Осипа Бандеру, студ. екоп. акад., перевівши одночасно особисту і в дома ревізію. В ночи 31. серпня с. р. о год. 4-ій впала поліція до дому тов. Дубицького Ярослава, учен. 8-ої кл. ґімн. зі Стрия, перевела ревізію і стягнувши з ліжка сплячого майже, під погрозами револьверовими і гарними словами інтеліґентними завели в тюрму. О тій самій годині впали в Сельци коло Дрогобича, поліціянти і комісар до дому тов. Василя Спаринняка, учен. 8 кл. ґімн. в Стрию, перевели стислу ревізію і стягнувши з ліжка, та приказавши перед відходом забрати з собою його оружя котрого не мав, вели 6 клм. до стації зелізничої і поїздом, за котрий мусів арештований сам заплатити, привезли до Стрия і осадили в тюрмі. О год. 6. рано впали до дому тов. Омеляна Ґрупського, студ. ґімн. перевівши також ревізію, осадили в арештах. Перебуваючий тоді на своє нещастє у кревних Роман Дума, студ. техн. спішив 31. серпня с. р. о год. 5-тій рано на двірець в товаристві своєї сестрінки, Олесі Нарожняківної абіт. сем. в цілі відізду на сталий свій побут до Львова, та судилось їм зазнати сусідської гостини. Арештовано їх в дорозі. Тодішного дня закінчились арешти і труси о годині 10.30 передпол. арештуванням на торзі б. старшини Ґ. А. Тимофтея Бігея, рільника з Дідушок великих, пов. Стрий і втрученням в тюрму. Зазначити належить про брутальне обходженнєся з арештованим аґентом, котрий сказав „Проше до мнє не мувіць індіянском мовом". Арештований був у місті по ліки для хорої мами, котру самісіньку лишив в дома без опіки. На загал поведення поліції було страшно огидне, брутальне, а з безличною ординарністю обходився жовнір поліції ч. 644, котрий до кождого говорив: „Ти псякрев стуль писк" і т. п. ще поганійші слова. Келії огидні, повні сміття та бруду. Через 2 дни не бачив ніхто ложки страви. Другого дня списали протокол. Як стягали — можна собі уявити, о скільки порівняємо з обходженнєм при арештуванню. В ночи 1. вересня с. р. о год. 9-ій вислано під ескортою до Станиславова т. О. Шепаровича і Вол. Ковальського. Дня 2. вересня під ескортою на власний кошт відставлено тов. Р. Думу до Львова на „Сапіги", опісля на „Яховича" і тут під опікою п. підкомісара Кайдана без переслухання держали його до дня 6. вересня до год. 11 передпол. і то доперва коли заявив, що зачне голодівку, списано протокол. Довідуємося, що всіх прочих оставших в Стрию, відставлено до тюрми в Станиславові. У домі тов. Р. Думи при вул. Городецькій ч. 53. П. п. переведено 2. вересня в полудне трус і як при всіх прочих не найдено нічого цікавого.

З УКРАЇНИ ҐНІТУ І НЕВОЛІ.

(Із сучасного життя на Україні)

I.

Як тіни. З виснаженими лицями. З дивно блискучими очами. Ідуть у світ за очі, аби тільки вирватися з того ґніту і неволі, що панують „там". А „там", на Великій Україні, де „рєкі чіще сєрєбра", — як співали колись московські романтики. Тепер же нащадки Стеньки Разіна та Емельки Пуґачова створили справжнє пекло, перед яким блідне навіть Дантова фантазія і стають звичайними казочками найстрашнійші сторінки повістий Ґустава Емора та Фемімора Купера. — Є пекло, якого не уявити, є жах, якого не обняти, є розпука, якої не приборкати...

І тікають від того всього всі, хто лише зберіг у себе хоч крихітку людяности, хоч іскорку свідомости й почуття власної гідности. Тікають т. зв. „буржуї", себ-то ті, що мали якусь більшу реамьну посілість, тікають інтеліґенти, що досі ще живилися остатками придбаного раніише добра, а нарешті стали втікати робітники й селяни, себ-то ті, для кого власне й твориться „пролетарська держава"... І тікають вони від того, що далі вже не сила їм стерпіти того ярма неволі, в яке їх запрягає комуністична партія під гомін „інтернаціоналу", а надій на визволення ніяких, коли вся країна лежить у попілі руїни і стікає кровю...

Між ними богато рідних і знайомих. Узнати їх без перевірки документів, або без довшої розмови, майже неможливо, так сильно змінилися вони. І коли одного разу перед мною зявився хтось у брудному лахміттю, то я тільки й міг промовити:

— Десь наче бачив вас...

Він гірко всміхнувся:

— На Всеукраїнському селянському Зїзді...

— Хто-ж ви такий?

— Федір Макаренко — відповів він.

На мить єдину в моїй йяві стала кремезна постать катеринославського селянина в білому кожусі, сірій шапці й дьохтевих чоботях, яка впевнено говорила про необхідність рішучої боротьби за цілковите визволення рідного краю...

Було це в грудні 1917 року на 2-му Всеукраїнському Селянському Зїзді у Києві, коли під Крутами точився перший крівавий бій синів нової України із сучасними наїздниками Сходу...

Пізнійше якось я стрівав його в рядах „Запоріжської Січі", найбільш певній частині армії У. Н. Р., коли вона в останнє „пробувала щастя" при допомозі своїх нових „союзників". Тоді ці „союзники" допомогли їм ще раз побачити золотоверхий Київ, але з того часу скоро вже три роки буде, як їх світ обмежено кільчастими дротами інтернації.

Одначе, селянин Ф. Макаренко був більше господарем, ніж вояком, а тому вважав за ліпше не йти за Збруч і якось повернувся до дому на свою Катеринославщину. Вертаючи, казав мені: „нема иншої ради... Все одно загибель... Так ліпше вже загинути в дома, ніж у таборі інтернованих гнити"...

Тепер же він сам прийшов сюди. Прибився самотою з виглядом „живих мощів" і так став перед мною, як тінь замогильна, як зявище фантастичне.

Помалу й обережно зачали ми свою розмову звичайними словами, а закінчили її сумним оповіданням про сучасне. Те, що він мені розповідав, є остільки вражаючим своєю дійсністю, що в ньому, як в дзеркалі, відбивається все важке життя сучасної України. Нема рації розмальовувати й прикрашати те, що вже розмальоване кровю і скрашене сльозами несказаного болю і горячих молитов до Бога о рятунок від „гніву, нужди, горя і скорботи"...

Оповідання мого давнього знайомого є остільки характерним для уявлення картини сучасного життя на Україні, що я хотів би без усяких особливих зі свого боку змін, пояснень та доповнень, подати його до друку в такій формі, як воно звичало з уст цього бідолашнього втікача. Таким чином хочу познайомити ще неознайомлених наших земляків за океаном з тим становищем, в якому тепер перебуває той „край, где всьо обільєм дишет, где рєкі чіще сєрєбра"...

II.

Почав дуже просто. В голосі звучала болізна скарга. Хвилиною сльози застеляли його очі, але він говорив:

„Виконуючи „возову повинність", возив я зі свого села трьох комісарів „Упродкома" до залізничої станції Пятихатки і пробув у тій подорожі замість трьох годин, аж три доби. Боявся я дуже, щоб моя подорож не була така, як бувала в багатьох инших фірманщиків, коли їх за селом убивали, воза з кіньми забірали і в иншому селі продавали, а собі нову фірманку брали...

„Коли ми приїхали до с. Замятівки, що була зовсім не по дорозі від мого села на станцію, то довідався, що „мої" комісари наказали зібратися всій Замятівській громаді, як чоловікам, так і жінкам, від 17-ти до 50 літ, на віче. В тім випадку, як-би хто не зявився, — загрожували розстрілом.

„Цілком можливо, що громада не зійшласяб, як-би під ту пору не було в сусідньому селі Потоцькому карного відділу, що провадив у цілій тій околиці „боротьбу з дизерцією" і „збір лишків"...

„Приїхали ми в с. Замятівку серед білого дня. Один комісар виліз на мого воза й став промовляти до зібраних людей. Ні один чоловік не тільки що не слухав його, але й не звертали ніякої уваги на нього. Пошепки щось говорили між собою, журно хитаючи головами, а він, напружуючи всі свої сили, намагався звернути їх увагу.

„Робітники й селяни! — кричав комісар. — Ви побили всю буржуазію, завоювали собі своє право і тепер пролетарський уряд узявся за будівництво! З буржуазної Америки виписано 50,000 тракторів, які призначено лише для одної України. Скоро певну кількість з них одержите і ви і в самому близькому часі, візьметеся за свою працю з допомогою доброго хліборобського знаряддя. Вже складено також умови з Америкою, Електро-компанією про електричне освітлення всієї Української Радянської Республики і через який небудь місяць всі, хто тільки працює, мати-муть у себе електричне світло, опал, лазні, ванни, спати-муть на мягкій постелі, одягати-муться в добру одежу й працювати-муть усього лише чотири години, такий буде лад і порядок!... Геть усе старе!... Геть бруд і нечистоту, лахміття і нужду! Досить ходити босими і знущатися над беззахистними коненятами! — Хай живуть трактові дороги, свобода слова, недоторканість особи і загальний добробут! Хай бачать буржуї всього світу, що український пролетаріят також уміє жити!...

„Але щоби досягти цього всього, треба до пня ваших сільських куркулів, які перескаджають пролетарській владі збирати „продподаток". Ті всі, що мають пять і більше десятин землі, то є — куркулі і ви їх повинні самі знищити".

Тут комісар вийняв з кешені якогось папірця і прочитав:

„Ви мусите внести продподатку в такім розмірі: пшениці 1000 пудів, жита 800 пудів і 1000 вівса"...

Цими словами він наче зимною водою облив усіх. Слово „продподаток" зробило своє враження і вся юрба напружено стала слухати, що говорилося далі.—

„На протязі двох днів ви мусите звезти це все на станцію Божодарівку". — Сказав комісар, ховаючи в кешеню папірця.

Другі два комісарі, що не приймали ніякої участи в промові свого товариша з пістолями в руках ходили навколо людського натовпу й чеплялися до дівчат, не дивлячись на те, що ті з острахом і з ненавистю дивилися на їх залицяння.

З натовпу почувся придушений гомін і наперед вийшов якийсь у середних літах селянин, на якому висіла стара й полатана дуже куценька свитина. Відкашлявшись, тремтючим голосом заговорив:

— Товаришу! Я, голова сільського виконкому, заявляю вам, що наша громада не може навіть одного пуда дати, бо сама голодна! Що вже сами хочете, те й робіть з нами!...

— Ах ти с... с...! — закричав до селянина комісар, націлюючись у нього з пістоля. — Та я тебе, як паршивого собаку розстріляю! Що ти бунтуєш, куркуль проклятий!...

Мене так і пройняло морозом, наче мурашки по тілу забігали. — Господи! — мислю собі. — Чи-ж довго ще Ти терпіти-меш таке безладдя на землі?!...

— Ти, — каже комісар до селянина, — не маєш права так говорити зі мною, з представником пролетаріяту! Завтра-ж пришлю до вас карний відділ! Овчіннікова пришлю! Все заберемо, все спалимо, а вас самих у „рай-підвал" відправлю!...

Слово „рай-підвал", — льох районної „Чека", — є першим словом комуністів при розмові з Українцями.

Натовп селян без єдиного слова швидко став розходитися — хто куди попав, а на місци зосталося лише 5—6 чоловіка, серед яких був і голова „виконкома", який все ще силкувався щось сказати: „Та я-ж"... „Та ви-ж"'.... Але з тим і замовк, бідний...

— Ти контрреволюціонер! — кричав до нього комісар, тикаючи в зуби пістолем. — Ви всі Українці — контрреволюціонери!... Спалимо до щенту, а знищимо контрреволюцію!...

(Дальше буде).

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ДІТРОЙТ, МИШ. Подається до загального відома усім Українцям і Українкам, що уряд бр. св. Івана Хрестителя, від. 292 У. Н. С. запрошує на свої збори, котрі відбудуться в неділю, дня 15. жовтня 1922, о годині 12.30 пополудни в парохіяльній гали при Кліперт і Едвард усіх Українців і Українок, без ріжниці погляду переконання. Родимці! Прийдіть усі а не пожалуєте, нічого Вас не коштує, а користь велику вам і вашій родині принесе. На тих зборах будуть говорити знамениті бесідники, котрі Вам пояснять що значить орґанізація, а передовсім така як У. Н. Союз і чому ми повинні усі до такої орґанізації належати. Ті, котрі вже стоять, взиваємо щоби кождий прийшов на збори і привів з собою хотяй одного кандидата. Ану браття, подбаймо щоб на річні збори було нас сотня, а вже богато не бракує. — Д. Запотічний, предс.; І. Андрусевич, кас.; П. Кізел, секр.

Н. С. ПИТСБУРҐ, ПА. Тов. Богдана Хмельницького, від. 118 У. Н. С. повідомляє своїх членів, що триквартальний мітинґ відбудеться 8. жовтня в церковній гали о годині 4. пополудни. Проситься членів явитись на сей мітинґ, бо є важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. Повідомляється тих членів, що не приходять на мітинґи, що товариська каса буде вкладати за них вкладки тілько за оден місяць, другого місяця будуть суспендовані. — М. Сарахман, секр.

Народня мудрість.

У слушний час промовчати — все одно, що розумне слово сказати.

—o—

Не каламуть воду в криниці, коли вже сам напився.

—o—

Слово „завтра" вигадано для ледачих людей і для дітей.

—o—

Поміч у свій час—як дощ у посушу.

—o—

Що можеш зробити завтра — зроби сьогодня, а що можеш зїсти сьогодня — зїж завтра.

—o—

Де мало слів, там більше правди.

ПОЧАТКИ АМЕРИКАНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА.

(З Бюлетину Географічного Товариства).

Коли в сімнайцятім століттю ще англійські королі панували по сім боці Атлянтийського Океану і король Чарлс Другий хотів довідатись про стан просвіти в своїх американських колоніях, тодішний губернатор Вирджинії Вилем Берклі відповів йому знаменитими словами, якими на віки записав себе в американській історії: Хвала Богу, в нас нема ні шкіл ні друкарень і я маю надію, що не буде їх ще хоч сто літ". З другого боку губернатор Конектікат подав тоді англійському урядови звідомлення, що „ціла четверта частина прибутків колонії іде на удержанне шкіл та освіту наших дітей".

Як бачимо, американське шкільництво почалось на півночи і розвинулось там богато краще як в південних колоніях Америки. Масачусетс був першою колонією, яка провела закон про публичні школи й обовязкову шкільну науку для дітей. Закон той, ухвалений в 1647-ім році, постановляв, що кожда оселя з більш як пятьдесяти господарствами мусить удержувати учителя, котрий-би учив дітей читати і писати; більші громади, де господарств около сто або більше, повинні мати публичну школу. В Конектікат прийнято такий самий закон в 1650-ім році, а в Ню Джерзи в 1666-ім. В Ню Йорку і Пенсильвенії організація публичних шкіл запізнилася головно через суперечки поміж англійськими і голяндськими колоністами; одні й другі хотіли влаштувати шкільну систему на свій спосіб.

Та хоч всі ті школи чимало причинилися до поширення грамотности й освіти, одначе ціль їх була не зовсім така, з якою тепер будується школи. Згаданий закон колонії Конектікат з1650-го року наказує будувати школи і учити дітей для того, аби "перешкодити замірам того старого спокусника Діявола, котрий хоче недопустити людей до читання Святого Писма". Більш далекозоре розуміннє освіти можна стрінути аж в Вашингтона і Джеферсона. В своїй відомій „прощальній промові" Вашингтон говорив: „Дбайте як про справу першої ваги про свої установи для загального поширення освіти. Коли сею країною має правити тепер громадська думка, так важно, щоб та громадська думка була освічена". І щойно від того часу почався розвій тої широкої і різноманітної шкільної системи, яка тепер є в Америці. Одначе на полудни він ще довго загаївся. Аж до цивільної війни в південних стейтах було ще дуже мало публичних шкіл, раз через пануюче там невільництво і друге, через те, що окремі плянтації там були розкинені широко і далеко одна від одної. Наслідки невільництва лишились ще й до сегодня в тім, що й після визволення нігрів на полудни є ще окремі школи для білих і окремі для темношкірих дітей.

СИДІР ТВЕРДОХЛІБ ФУНДУЄ.

В Миколаєві явився ославлений редактор „Обнови" і співробітник „Рідного Краю" та „Хлопської Правди" Сидір Твердохліб. Їздить по селах, намовляє селян до виборів, уряджує віча, а всім хто обіцює голосувати на нього „фундує" горілку, ковбасу в шинку Ретіга. На ярмарках і в шинках веде свою агітацію; деморалізує селян за Юдин гріш. Своєю поведінкою і своєю агітацією селян за Юдин гріш. Своєю поведінкою сей збиточник образ собі цей задав проданець село Тростянець.

СКАЖЕНИЙ ВОВК.

До варшавських лічниць привезено 18 осіб покусаних скаженим вовком в селі Вілейка. Вовк вибіг з ліса до села, кидався на людей і кусав усіх, хто на дорозі навинувся. Одному селянинови удалося вовка застрілити.

ДІТИ МАТЕРИЙ РОБІТНИЦЬ.

(З Дитячого Бюра Департаменту Праці).

Під таким заголовком, „Діти матерей робітниць — з дослідів на їхнім положенням в Шікаго", вийшла отсе нова книжка Дитячого Бюра в Вашінгтоні з новими причинками до пізнання життя і долі робітничої дітвори в Америці. На основі точних даних і цифер в книжці представлено положеннє 843 матерей працюючих та зароблюючих на себе і на сімю фабричною працею і їхних 2,066 дітей до чотирнайцятого року життя. В деяких з тих родин батька немає і матері мусять працювати на удержанне сімї, в инших вони мусять наймаються на роботу так як батькові заробітки не вистарчають на прожиток цілій родині. Допити й досліди їхного життя виказали, що більш як третина всіх тих матерей робітниць пôза своєю цілоденною наємною працею робила ще всю домашну й господарську роботу, варила, прала й сама піклувалась дітьми. Щоб можна подолати обом тяжким завданням — заробітній праці й домашним обовязкам — ті матері робітниці стараються всякими способами і нераз дуже остроумними витадками защадити собі часу і облегчити працю, та проте подвійна праця усім їм понад силу і від надмірної праці і женського виснаження здоровле мало не у всіх їх надломане. З 2,066 дітей, яких положенне представлено в згаданім докладі Дитячого Бюра, лише третина находила захист в захоронках; дві треті поза шкільною наукою лишилися дома, з них що найменше четверта часть без ніякого догляду. І в захоронках не всюди найдено такі санітарні відносини й опіку над дітьми, як повинно бути. З тих дітей, яких мати йдучи до роботи лишає дома, добро мусить працювати в домашнім господарстві — варити, прати, мити, — праця, яка їм звичайно теж не по силам. В результаті здебільшого діти перепрацьовані, нездорові, і в шкільній науці лишаються позаду за дітьми, які виростають в кращих матеріяльних і родинних відносинах. Розуміється, таких дітей, яких матері мусять працювати й заробляти наємною працею, в Шікаго богато більше як дві тисячі, та досліди могли бути зроблені лише над одною невеликою групою, якої положенне зрештою характеристичне для великої маси робітничих родин.

ЦІНА ГАЗЕТИ У ВІДНИ.

Один примірник газети коштує тепер у Відни 750 корон.

ДОПИСІ

Н. С. ПИТСБУРГ, ПА.

Заходом місцевої Міги Горожан українського походження відбулося в нашій місцевости дня 24. вересня віче в справі негайної помочи рідному краєви. Віче отворив місцевий парох, о. Іван Жук, короткою промовою, в котрій пояснив ціль зборів, як також попросив зібраних, щоби вибрали собі предсідателя; одноголосно вибрано на предсідателя віча о. Івана Жука, котрий, подякувавши присутним за довіре, покликав на секретаря віча д. Терентія Іваницького. Першим бесідником був Др. Кібзей. В своїй переконнуючій бесіді представив зібраним ситуацію в Галичині, як також зясував прекрасно працю наших братів в Канаді на поміч рідному краєви. Другий з ряду говорив д. Василь Онишків, представляючи в короткій бесіді вагу акції, яка тепер ведеся в наміч рідним краю. По скінченню бесіди завізвав зібраних до складки.

З огляду на се, що віче не було розголошене як слід, на віче не прибуло тільки людий, як се бувало давнійше. Однак мимо сего віче випало дуже гарно і принесло результат лучший, як дехто міг сподіватися. На вічу зложено в дрібних датках на фонд негайної оборони $21.50. Також члени Ліги горожан ухвалили зі своєї каси доложити $28.50 і вислати округу суму $50.00 до нашого представництва в Вашінгтоні. На тім Украінці з Н. С. Питсбург, Па. не скінчили своєї праці, але такої на вічу вибрали комітет, який має займитись дальшою збіркою на висше згадану ціль. До комітету увійшли: д. Терентий Іваницький, Іван Цвик, Теодозія Онишків, Михайло Тимочко і Стефан Дзюга.

Норт Сайдська громада як також і вибраний комітет сповнять свій обовязок як слід, так як і сповнили передтим.

Т. Іваницький, секр. віча.

ШИКАГО, ІЛЛ.

На фонд інвалідів до Львова зложено на мітингу бр. св. Стефана, відділ 221 У. Н. Союза на руки Тимка Кривовяза слідуючі жертви: Ів. Гайович $1.05; Т. Кривовяз, Д. Шпікула, Іван Карпа, Мих. Шпак, Ал. Каспер, Дм. Кузьма, Гр. Чикало і Н. Сечичин по $1.00; Н. Пилипів, Д. Дубас, П. Горальчук, М. Мельник, Ів. Чучман по 50 цнт.; Я. Басс, П. Павук, Дм. Кравець, І. Савка, Ів. Татарин, Дм. Куньо, М. Яцко, М. Сипко, Гр. Стефашишин і Мак. Фединський по 25 цнт.; бр. св. Стефана, від. 221 У. Н. Союза $25.85; дрібними датками 95 цнт. — Разом $40.85.

БОРОТЬБА ЗА СХ. ГАЛИЧИНУ.

Варшавський кореспондент „Берлінер Тагеблят-у" пише в тім органі під датою 5. н. м.:

Тім органі під датою 5. вересня: Мимо всіх супротивних спроб націоналістичних партій кабінет настояв на тому, що остання сесія польського сойму буде отворена 19. вересня. Тиха боротьба за речинець означує боротьбу за полагодження східно-галицького питання, бо самоуправний статут (так називає кореспондент проект воєвідської автономії!) для Сх. Галичині буде першим завданнем сесії. Націоналістична більшість, котра так само як у виленському питанню бажає поставити Союз Народів перед доконані факти, напирала на те, щоби як найскорше покінчити з законом, котрий запоручує Сх. Галичині деякі самоуправні права, розуміється лише такі, котрі не нарушують характер Сх. Галичини — як польської провінції. Навпаки уряд Новака, котрий мимо усеї французької приязни, не хоче дати Англійцям — після їх осторог перед якиминебудь анексійним кроком — нового приводу до неприхильности з огляду на імперіялістичні тенденції Польщі, — старається перед рішаючими польськими кроками вижидати на погляди зібраного Союза Народів. На основі відомостей, які маються у Варшаві, не улягає ніякому сумніву, що в них днях справа Сх. Галичини буде порушена в Женеві. Здається також, що б. міністер закордонних справ Скірмунт з тою метою приганяється в Женеві до польської делегації, бо його особистість виявляється здатною злагідити неприхильність Союза Народів до Польщі. Для польської позиції в східно-галицькій справі не є без значіння, що всі українські національні партії в резолюціях, ухвалених у Львові, висловилися проти польського проекту.